

ظرفیت‌های حقوقی بهره‌برداری از دریا

به مناسبت هفتم آذر ماه روز نیروی دریایی ارتش

ابراهیم ایوبی
وکیل دادگستری

اگرچه هفتم آذر با هدف قدردانی از نظامیان، روز نیروی دریایی نام گرفته است، اما قلمروی که این نیرو از آن پاسداری می‌کند، دارای اهمیت است. متأسفانه در کشور ما به دریا کمتر پرداخته شده و آنچنان که باید و شاید از این پدیده طبیعی بهره نگرفته‌ایم. از منظر تاریخی از زمان هخامنشیان که نقشه ایران بسیار وسیع‌تر از اکنون بود، سرزمین ما از شمال و جنوب و غرب به آب راه داشت. کهن‌ترین سند دریانوردی ایرانیان، مَهری است که در چغامیش درفول به‌دست آمده‌است. تاریخ تمدن ناحیه چغامیش به شش هزارسال پیش از میلاد می‌رسد. این مَهر گلین، یک کشتی را با سرنشینانش نشان می‌دهد. در این کشتی یک سردار پیروز ایرانی، بازگشته از جنگ، نشسته، و اسیران راژوئده در جلوی او دیده می‌شوند. نقش‌های برجسته پاسارگاد نمایانگر توانمندی دریایی ایرانیان و فرمانروایی ایشان بر هفت دریاست. همچنین از «آرتمیس» به عنوان نخستین زن دریاسالار جهان یاد شده که در سال ۴۸۰ پیش از میلاد، به مقام دریاسالاری ارتش خشایارشارسیده بود.

در شمال ایران دریای خزر و در جنوب خلیج فارس قرار دارد. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در ۳۳ سال پیش تا به امروز، موضوع رژیم حقوقی دریای خزر محل منازعه باهمسایه‌های شمالی بوده است. ایران بر اساس اصول حقوق بین‌الملل، خواهان سهم پنجاه درصدی خود است، اما دیگر همسایه‌ها برای ما کمتر از بیست درصد سهم قائل‌اند و در عمل مذاکرات بی‌نتیجه‌ها شده است. در جنوب نیز گرچه امارات متحده عربی سالیان سال است که ادعای خود را بر جزایر تنب کوچک، تنب بزرگ و ابوموسی مطرح می‌کند، ولی سال گذشته برای اولین بار این ادعا مورد حمایت کشور قدرتمند و اثرگذار چین قرار گرفت. بنابراین هر دو کشور روسیه و چین درباره دو دریای شمال و جنوب ایران، موضعی مغایر مصالح ملی ایران دارند. نباید فراموش کرد در مورد دیگر منابع آبی نیز تنش‌هایی باهمسایگان داشته و داریم: جنگ هشت‌ساله با عراق بر سر حاکمیت اروندرود و اختلاف با افغانستان بر سر حقابه رود هیرمند. از دریاچه ارومیه هم دیگر چیزی باقی‌نمانده است.

اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دریاها، رودخانه‌ها و سایر آب‌های عمومی را در اختیار حکومت اسلامی می‌داند تا بر طبق مصالح عامه نسبت به آن عمل نماید. سیاست‌گذاری کلان محدود به قانون اساسی نیست و سیاست‌های کلی نظام که توسط مقام رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تدوین می‌شود، راهبردهای عملیاتی‌تر را ترسیم می‌کند. تا به امروز چهل‌وپنج سیاست کلی تنظیم گردیده که آخرین آن با عنوان «سیاست‌های کلی توسعه دریامحور» در تاریخ ۱۶ آبان ۱۴۰۲ ابلاغ شد. در مقدمه این متن آمده: «دریاها و خصوصاً دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها از مواهب الهی...می‌باشند. ایران با موقعیت ممتاز جغرافیایی و قرارداشتن بین دو دریا و بر خورداري از هزاران کیلومتر سواحل و نیز جزایر و ظرفیت‌های فراوان بر زمین مانده، لازم است با حضور مؤثر در ساحل، فراساحل، دریا و اقیانوس و بهره‌گیری از آن به عنوان یک پیشران و محور توسعه کشور، برای احراز جایگاه شایسته منطقه‌ای و جهانی در بهره‌گیری از دریا اقدام کند». در بند چهارم این سیاست‌ها «تدوین طرح جامع توسعه دریامحور با پهنه‌بندی دریا، کرانه و پس کرانه و تعیین سهم و جغرافیای جمعیت، تجارت، صنعت، کشاورزی و گردشگری، خصوصاً در سواحل و جزایر جنوب و بالاخص سواحل مکران با تاکید بر هویت ایرانی-اسلامی طی حداکثر یک سال پس از ابلاغ سیاست» مورد تأکید قرار گرفته است. دی ماه سال گذشته سخنگوی دولت از انتقال پایتخت به سواحل مکران با هدف تمرکززدایی از تهران و بهره‌مندی از آب‌های جنوبی خبر داد که موضوع در هاله‌ای از ابهام ماند.

مواردی هم در «قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران» (۱۴۰۳) دیده می‌شود. فصل هشتم برنامه به شکل مفصل به «نظام مدیریت یکپارچه منابع آب» اختصاص دارد. در بخشی از ماده ۳۹ در راستای اعتلای دیپلماسی آب کشور، مشخص کردن و تعیین تکلیف موضع و برنامه کشور برای استفاده از ظرفیت‌های بین‌المللی معاهدات و توافقات دوجانبه و معاهده‌های بین‌المللی مرتبط با منابع آب مرزی و مشترک، بر عهده وزارت امور خارجه گذاشته شده است. همچنین دو لایحه «مبارزه با راهزنی دریایی» و «تشکیل دادگاه دریایی» توسط دولت به مجلس ارسال شده و در نوبت بررسی قرار دارد. دریا بخش بزرگی از سرزمین ما را تشکیل می‌دهد که در این بحران کمبود آب و انرژی، می‌تواند در حکم کیمیا باشد.

زاکانی و گزارش عملکرد سه‌ماهه

به بهانه نودمین روز تعطیلی خانه اندیشمندان علوم انسانی

امیرحسین عباسی
پژوهشگر سیاسی

سوم شهریور سال ۱۴۰۴ روزی بود که خانه اندیشمندان علوم انسانی به دستور شهردار تهران رسماً تعطیل و تخلیه شد. از این اقدام که پس از دو سال کشمکش فی‌مابین شهرداری و خانه اندیشمندان رخ داد، امروز ۹۰ روز می‌گذرد و شهردار تهران می‌بایست با ارائه گزارش عملکرد سه‌ماهه، پاسخگوی خیل عظیم اندیشه‌ورزان، دانشجویان، دانش‌پژوهان، اساتید و فرهیختگان جامعه، به‌خصوص نخبگان و اهالی فرهنگ پایتخت باشد که آنان را از داشتن یک خانه جهت استماع آراء و اندیشه‌های اندیشمندان و متفکران محروم کرد؛ خانه‌ای که به دور از منازعات و مجادلات سیاسی، فقط و فقط محملی جهت نشر و انعکاس اندیشه‌ها و محفلی برای حفظ و پاسداشت مقام شامخ عالمان علوم انسانی بود که قربانی تصفیه‌حساب‌های سیاسی شد که بنیان آن به بهانه‌های واهی از جمله حاکمیت تک‌صدایی و اینکه یک

اگر دولت کم‌توجهی کرده، باز هم مسئولیت اصلی متوجه مجلس است که آنان را به پاسخگویی نخوانده است. واقعیت این است که هر دو مشکل در این مورد وجود دارد. مجلس قانون به معنای متن دقیق و منسجم و ناظر به واقعیت و عملی بودن نمی‌نویسد. چون چنین است هم دولت بی‌توجه به قانون می‌شود و هم مجلس بی‌خیال پیگیری می‌شود. در نتیجه، قانون داریم، ولی خروجی مفید و مؤثر نداریم؛ چون این مجموعه مواد کارایی ندارند یا قابل اجرا نیستند. ۸ سال است که قانون هوای پاک داریم و ۸ سال است که وضعیت هوا هر سال بدتر از پارسال است. به‌طوری‌که روزهای هوای ناسالم از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ حدوداً ۵۰ درصد بیشتر شده است. مسئله و چالشی که امروز با آن درگیر هستیم، آلودگی هواست؛ ولی همه

عکس: khamenei.ir

با تاکید بر حفظ و تقویت اتحاد ملی صورت گرفت

حمایت مجدد رهبری از دولت

برنامه‌ریزی کرده بودند که در آن بتوانند با تحریک ملت، مردم را هم به جنگ با نظام وادار کنند؛ اما قضیه برعکس شد و به‌نحوی ناکام شدند که حتی زاویه‌داران با نظام نیز در کنار نظام قرار گرفتند و اتحادی عمومی در کشور پدید آمد. البته ما هم خسارت‌هایی دیدیم و به اقتضای طبیعت جنگ، جان‌های عزیزی از دست ما رفت؛ اما جمهوری اسلامی نشان داد که کانون اراده و قدرت است و می‌تواند بی‌واهمه از هیاهوها، قدرتمندانه بایستد و تصمیم بگیرد. ضمن اینکه خسارات مادی وارد بر دشمن متجاوز بسیار بیشتر از خسارت‌های مادی ما بود.»

▼ ضرر آمریکا در جنگ ۱۲ روزه

ایشان به «ضررهای بزرگ آمریکا در جنگ ۱۲ روزه» اشاره کردند و افزودند: «آمریکا در این جنگ به‌شدت ضرر کرد؛ چرا که با وجود به‌کارگیری آخرین تسلیحات پیشرفته هجومی و دفاعی نتوانست به‌هدفش یعنی فریب دادن ملت و همراه کردن آنها با خود دست یابد، بلکه اتحاد ملت بیشتر شد و آمریکا را هم ناکام گذاشتند». آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به «بی‌آبرویی و بدنامی شدید رژیم صهیونیستی در فاجعه غزه به‌عنوان یکی از مهمترین فجایع تاریخ منطقه»، خاطرنشان کردند: «آمریکا در این قضیه کنار رژیم غاصب قرار گرفت و به شدت بی‌آبرو و بدنام شد چرا که مردم دنیا می‌دانند رژیم صهیونیستی بدون آمریکا قادر به این همه فاجعه‌آفرینی نیست». ایشان «منفورترین انسان در دنیاای کنونی» را «رئیس دولت صهیونیستی» و «منفورترین سازمان و باند حاکم بر دنیا» را رژیم

تشکر پزشکیان از پشتیبانی رهبری

بود و نیمه‌کاره مانده بود ادامه دادند. «پزشکیان با ریتوئیت کردن پیام صفحه رسمی مقام معظم رهبری در شبکه ایکس نوشت: «از حمایت و پشتیبانی مقام معظم رهبری سپاسگزارم. دولت با اتکال به همراهی ملت بزرگ ایران و تلاش تمامی دستگاه‌ها، مسیر خدمت و پیشرفت را با جدیت دنبال می‌کند.»

تبعات تیراندازی در واشنگتن دامن مهاجران را گرفت

برنامه ترامپ علیه جهان سومی‌ها

مسلمان متفاوت بود، اما برای ۱۲ کشور ممنوعیت کامل و برای ۷ کشور نیز محدودیت‌هایی در نظر گرفته‌بود. در جریان این برنامه بررسی و غربالگری مجدد سخت‌گیرانه، اهمیتی ندارد که مسیر مهاجرتی دارندگان گرین کارت چه بوده است. تمام کسانی که از مسیر پناهندگی، مهاجرت خانوادگی، کاری یا لاتاری به آمریکا رفتند، مشمول این طرح خواهند شد. براساس گزارش روتترز، طبق یادداشتی که به‌امضای ادلورسیده، این دستور شامل حدود ۳۳۳ هزار پناهنده می‌شود که بین ۲۰ تا ۲۰۲۱ و از فوریه ۲۰۲۵ وارد آمریکا شده‌اند.

▼ بررسی ویژه پرونده‌های پناهندگان

هر چند به طور رسمی اعلام نشد که ماجرای اجرای این برنامه با واقعه تیراندازی در واشنگتن ارتباط دارد، اما آغاز بلافاصله آن بعد از این حمله، علت آن را برای رسانه‌ها روشن کرد. با توجه به اینکه رحمان‌الله لکنوال، پناهنده ۲۹ ساله افغانستان به عنوان عامل این حمله معرفی شد، اظهار نظر‌ها و اخبار نشان می‌دهد که پرونده‌های پناهندگان با حساسیت بیشتری بررسی می‌شود. وزارت امنیت داخلی آمریکا دیروز اعلام کرد در حال بازبینی تمامی پرونده‌های پناهندگی است که در دوره دولت جو بایدن، رئیس جمهوری پیشین آمریکا تأیید شده‌اند. این تأکید در ادامه انتقادات ترامپ و دولت او به سیاست‌های مهاجرتی و پذیرش پناهندگان دولت پیشین آمریکا صورت می‌گیرد. هر چند این پناهنده اهل افغانستان سپتامبر ۲۰۲۱ و در چارچوب برنامه استقبال از متحدان وارد آمریکا شده بود، اما پناهندگی اش در ماه آوریل گذشته و در دولت ترامپ مورد تأیید قرار گرفت. این برنامه مربوط به انتقال کسانی بود که در جریان جنگ افغانستان، به آمریکا کمک کرده بودند.

پس از رخ دادن تیراندازی در واشنگتن، جان رتکلیف، مدیر آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا به فاکس نیوز گفت: «در پی خروج فاجعه‌بار نظامیان از افغانستان، دولت

گروه خبر: مقام معظم رهبری پنجشنبه‌شب در سخنانی تلویزیونی خطاب به ملت ایران، با توصیه به «حمایت از رئیس جمهور و دولت خدمتگزار» گفتند: «کار اداره کشور سخت و سنگین است و دولت نیز کارهای خوبی از جمله ادامه کارهای نیمه‌تمام شهید رئیسی را شروع کرده که ان شاءالله نتایج آن را مردم خواهند دید». آیت‌الله خامنه‌ای با توصیه به مردم برای «پرهیز از اسراف در همه موارد از جمله نان، گاز، بنزین و اقلام خوراکی»، اسراف را «از مهمترین خطر‌ها و ضررها برای خانواده‌ها و کشور» خواندند و گفتند: «اگر این همه اسراف نباشد، بدون شک اوضاع کشور خیلی بهتر خواهد بود». ایشان با تأکید مجدد بر «حفظ و تقویت اتحاد ملی» گفتند: «اختلافات میان قشر‌ها و جناح‌های سیاسی وجود دارد؛ اما مهم این است که در مقابل دشمن هم‌چون جنگ ۱۲ روزه، کنار هم باشیم که این همبستگی عامل بسیار مهمی برای اقتدار ملی است». توصیه آخر رهبری به مردم «تقویت ارتباط با خداوند و تضرع و دعا برای همه چیز از جمله باران، امنیت و عافیت» بود تا «خداوند، اسباب اصلاح امور را به فضل خود فراهم کند». آیت‌الله خامنه‌ای در بخش دیگری از سخنان‌شان، در خصوص مسائل منطقه و جنگ ۱۲ روزه گفتند: «در جنگ ۱۲ روزه، ملت ایران بی‌تردید هم آمریکا و هم رژیم صهیونیستی را شکست داد. آنها آمدند و شرارت کردند اما کتک خوردند و دست خالی برگشتند و به هیچ‌یک از اهداف خود نرسیدند که این، شکستی واقعی برای آنها بود». ایشان با اشاره به سخنانی مبنی بر «طراحی ۲۰ ساله رژیم صهیونیستی برای جنگ با ایران» گفتند: «آنها برای جنگی

گروه خبر: مسعود پزشکیان، رئیس جمهور در فضای مجازی از حمایت و پشتیبانی رهبری تشکر کرد. آیت‌الله خامنه‌ای در سخنرانی تلویزیونی پنجشنبه‌شب خود خطاب به ملت گفتند: «از رئیس جمهور محترم و دولت خدمتگزار حمایت کنیم. کارهای خوبی را شروع کردند. بعضی از کارهای شهید رئیسی را که شروع کرده

گروه خبر: رئیس جمهور آمریکا دستور بررسی مجدد پرونده‌های دارندگان گرین کارت ایالات متحده از اتباع ۱۹ کشور جهان را صادر کرد. دونالد ترامپ همچنین در پیام‌های آنلاین، از برنامه تعلیق مهاجرت از گروهی از کشورها، لغو میلیون‌ها مجوز اقامت و قطع مزایای فدرال برای غیرشهروندان خبر داد. این تحولات بعد از تیراندازی یک تبعه افغانستان به دو نفر از اعضای گارد ملی آمریکا در واشنگتن رخ داد که طی آن یکی از نیروهای آمریکایی کشته شد. دولت آمریکا اعلام کرد که بررسی درخواست‌های مهاجرتی اتباع افغانستان تا مدتی نامعلوم، متوقف شده است. ترامپ این تیراندازی را محکوم کرد و بلافاصله از دولت خودش خواست پرونده تمام افرادی را که در دوران دولت جو بایدن از افغانستان وارد آمریکا شده‌اند «دوباره بررسی کند».

▼ اتباع ۱۹ کشور زیر ذره‌بین فدرال

جوادلو، مدیر اداره خدمات شهروندی و مهاجرت آمریکا با اعلام این خبر در توییتر نوشت: «به دستور رئیس جمهوری، یک بازبینی کامل و سختگیرانه برای تمام گرین کارت افراد متعلق به کشورهای نگران کننده آغاز کرده‌ام». این اداره دولتی آمریکا در پاسخ به پرسش CNN درباره فهرست این کشورها اعلام کرد که ۱۹ کشور مندرج در اعلامیه صادرشده از سوی رئیس جمهور ایالات متحده در ۴ ژوئن ۲۰۲۵ (۱۴ خرداد ۱۴۰۴) مبنای این بررسی مجدد هستند: «ایران، افغانستان، برمه، چاد، جمهوری کنگو، گینه استوایی، اریتره، هائیتی، لیبی، سومالی، سودان، یمن، یووندی، کوبا، لائوس، سیرالئون، توگو، ترکمنستان و ونزوئلا». هر چند فرمان جدید ترامپ با فرمان پیشین او در دوره نخست ریاست جمهوری مبنی بر ممنوعیت ورود اتباع کشورهای

